# NÁVRHY GENERÁLNEHO ADVOKÁTA DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER

prednesené 6. septembra 2005 [1]

## I — Úvod

1. Súčasné právne riešenie nešťastia, teda predĺženie, najmä fyzických osôb bez ohľadu na to, či vykonávajú, alebo nevykonávajú živnostenskú alebo obchodnú činnosť, je veľmi vzdialené patetizmu, s akým Honoré de Balzac majstrovsky opísal utrpenie Césara Birotteaua, ktorý musel čeliť svojim veriteľom [2]; táto románová postava zbavená svojej cti, práv i skromného majetku, ktorý jej zanechal notár Roguin, sa predsa len dokázala vzchopiť vďaka tvrdošijnosti, s ktorou sa, už na tie časy neobvyklým spôsobom, zbavovala jedného svojho dlhu za druhým.

2. Azda nám neprináleží hodnotiť výnimočnú poctivosť pána Birotteaua ako príklad „hlúposti cnosti", ako to vo svojom prvom koncepte diela z roku 1833 napísal jeho autor, pretože hoci to pre každého veriteľa predstavuje isté riziko, je z ekonomických (bezpečné podnikanie) i právnych (*pacta sunt servanda*) dôvodov potrebné zaviesť normatívny rámec, ktorý zabezpečí, a to aj na európskej úrovni, vymoženie pohľadávok.

3. Prejudiciálnu otázku Bundesgerichtshof (Nemecko) treba v rámci Spoločenstva vnímať presne v týchto súvislostiach. Nemecký najvyšší súd žiada Súdny dvor, aby určil, aký vplyv na súdnu právomoc má premiestnenie centra hlavných záujmov dlžníka do iného členského štátu, než je ten, v ktorom bol podaný návrh na začatie konkurzného konania. Konkrétne chce vedieť, či súd, na ktorom bol tento návrh podaný, je naďalej príslušný na začatie takéhoto konania.

4. Vzhľadom na to, že úkony v konaní vo veci samej boli uskutočnené ešte pred tým, ako nadobudlo účinnosť nariadenie Rady

1 — Jazyk prednesu: španielčina.

2 — de Balzac, H: „Histoire de la grandeur et de la décadence de César Birotteau, marchand parfumeur, adjoint au maire du deuxième arrondissement de Paris, chevalier de la Légion d'honneur, etc." *(Veľkosť a pád Césara Birotteaua)*, vydané prvýkrát v roku 1838, brožované vydanie pod názvom *César Birotteau*, vydavateľstvo Garnier Flammarion, Paríž, 1995, najmä XVI. kapitola, s. 353 a nasl.

(ES) č. 1346/2000 z 29. mája 2000 o konkurznom konaní [3], ktoré upravuje súdnu právomoc v konkurzných konaniach a konaniach o pozastavení platieb, vyvolalo uplatnenie tejto právnej úpravy rozpory, s ktorými je taktiež potrebné sa vysporiadať.

## II — Právny rámec

5. Je to po prvýkrát, čo sa Súdny dvor musí vyjadriť k prejudiciálnej otázke týkajúcej sa výkladu uvedeného nariadenia. Najskôr v záujme lepšej zrozumiteľnosti odpovede je potrebné uviesť základné črty nariadenia. Po krátkom historickom exkurze zhrniem jeho obsah, pričom budem zvláštnu pozornosť venovať hlavným sledovaným cieľom.

### A — *Historický vývoj*

6. Vývoj právnej úpravy konkurzného konania má v práve Spoločenstva „kafkovské" črty, nie však pre svoju zdĺhavosť, ale pre premenu, ktorú návrh dohovoru podstúpil a ktorá mala podstatný vplyv na jeho ďalšie smerovanie, podobne ako aj v prípade premeny Gregora Samsu [4].

7. Myšlienka právnej úpravy konkurzných konaní na úrovni Európskeho Spoločenstva má svoj pôvod v článku 220 Zmluvy ES (teraz článok 293 ES), ktorý zaväzuje členské štáty pristúpiť k vzájomným rokovaniam okrem iného s cieľom zaručiť svojim štátnym príslušníkom zjednodušenie formálnych požiadaviek, ktoré upravujú vzájomné uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí a arbitrážnych nálezov.

8. Prvé ovocie prinieslo toto ustanovenie v podobe slávneho dohovoru z 27. septembra 1968 o súdnej právomoci a výkone rozhodnutí v občianskych a civilných veciach [5] (ďalej len „Bruselský dohovor").

3 — Ú. v. ES L 160, s. 1; Mim. vyd. 19/001, s. 191.

4 — V knihe *Premena* od Franza Kafku (doktora práv na pražskej univerzite), napísanej v roku 1912 a vydanej v roku 1916, je však osud hrdinu tragický; premenený na akýsi druh chrobáka sa totiž napokon rozhodne prestať jesť a zomiera v úplnej osamelosti; Kafka, F.: *Die Verwandlung*, vydala Marjorie L. Hoover, vyd. W.W. Norton & Company Inc., New York, 1960, s. 57 a nasl.

5 — Ú. v. ES L 299, 1972, s. 32, zmenený a doplnený dohovorom z 9. októbra 1978 o pristúpení Dánskeho kráľovstva, Írska a Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska (Ú. v. ES L 304, s. 1), dohovorom z 25. októbra 1982 o pristúpení Helénskej republiky (Ú. v. ES L 388, s. 1), dohovorom z 26. mája 1989 o pristúpení Španielskeho kráľovstva a Portugalskej republiky (Ú. v. ES L 285, s. 1) a dohovorom z 29. novembra 1996 o pristúpení Rakúskej republiky, Fínskej republiky a Švédskeho kráľovstva (Ú. v. ES C 15, 1997, s. 1). Táto právna úprava sa dnes nachádza v nariadení Rady (ES) č. 44/2001 z 22. decembra 2000 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (Ú. v. ES L 12, 2001, s. 1; Mim. vyd. 19/2004, s. 42).

9. Článok 1 ods. 2 tohto dohovoru však vylučuje zo svojej pôsobnosti „konkurz, konania týkajúce sa vyrovnania zadlžených spoločností alebo iných právnických osôb a podobné konania" a ponecháva tieto oblasti na budúcu dohodu medzi členskými štátmi. Výbor expertov pritom medzi rokmi 1963 a 1980 vypracoval dva návrhy; o zaujatie stanoviska k druhému z nich, založenému na zásade jednotnosti a všeobecnosti [6], bol požiadaný aj výbor Rady Spoločenstva, no v roku 1985 boli práce pre nezhody prerušené. [7]

10. Treba poznamenať, že už pred samotnou snahou o spoločnú právnu úpravu sa členské štáty nachádzali na začiatku procesu vzájomného uznávania a výkonu rozhodnutí v konkurzných veciach, a to na základe dvojstranných zmlúv, ktoré sú uvedené v článku 44 ods. 1 nariadenia č. 1346/2000. V zmysle tohto ustanovenia sa tieto dohovory nahrádzajú nariadením.

11. Určitá iniciatíva bola vyvíjaná aj mimo oblasti Spoločenstva, najmä v rámci Rady Európy, a vyvrcholila podpísaním Európskeho dohovoru o niektorých medzinárodných aspektoch bankrotu v Istanbule v roku 1990. Ratifikácia tohto dohovoru je však po tom, ako nadobudlo účinnosť nariadenie č. 1346/2000, neistá. Hlavným prínosom dohovoru bolo zavedenie väčšej flexibility pri využívaní vyššie uvedených zásad. [8]

12. Svoju stopu zanechal dohovor pri neskoršom vypracúvaní nariadenia č. 1346/2000, keď v záujme vyhnúť sa zložitosti návrhu dohovoru z roku 1985 expertná skupina *ad hoc*, zložená z odborníkov jednotlivých štátov, ukončila prípravu znenia dohovoru o konkurzných konaniach, ktorý bol prijatý v Bruseli 23. novembra 1995, s menej strnulým prístupom a s jednoduchšími riešeniami. [9]

13. Na rozdiel od textu Spoločenstva, ktorý mu bezprostredne predchádzal, tento dohovor zavádzal systém opierajúci sa o zásadu všeobecnosti, limitovanú možnosťou začať jedno alebo viaceré vedľajšie konania v iných krajinách, avšak s dosahom obmedzeným len na ich jednotlivé územia. [10]

14. Tento dohovor síce musel nevyhnutne stroskotať, keďže k nemu nepristúpilo pätnásť členských štátov, no zároveň umožnil,

6 — Pod pojmom „zásada jednotnosti" treba rozumieť existenciu jediného konania na území celého Spoločenstva, zatiaľ čo „zásada všeobecnosti" vyjadruje rozšírenie konania na všetok majetok dlžníka bez ohľadu na to, kde sa nachádza.

7 — Správa Virgós/Schmit o dohovore o konkurzných konaniach (ďalej len „správa Virgós/Schmit"), vo Virgós Soriano, M. a Garcimartín Alférez, F. J.: *Comentario al Reglamento Europeo de Insolvencia*, Civitas, Madrid, 2003, bod 3.

8 — Správa Virgós/Schmit, bod 4.

9 — Správa Virgós/Schmit, bod 5.

10 — Tamže.

aby sa premenil ako taký motýlí zámotok, keď bez toho, aby akokoľvek došlo k zmene v jeho obsahu, zmenil svoju právnu povahu a stratil poslanie medzinárodnej zmluvy a zmenil sa na nariadenie v zmysle článku 249 ods. 2 ES.

15. Podnet na túto premenu, ktorý vzišiel zo strany Fínska a Nemecka, vyklíčil postupne v sľubnom pučaní článku 61 písm. c) ES (predtým článok 73 I) a článku 67 ods. 1 ES (predtým článok 73 O), „komunitarizovaných" Amsterdamskou zmluvou, ktorej je inak jedným z najväčších úspechov. [11]

16. Nový základ dodal dohovoru zbavenému napokon svojho neutešeného osudu, na ktorý ho predurčoval jeho predchádzajúci zmluvný charakter, istú dávku nenútenosti vyplývajúcej z jeho prirodzeného okamžitého účinku na jemu podobné výtvory.

B — *Náčrt obsahu nariadenia a dôležité ustanovenia*

17. *Z* odôvodnení nariadenia č. 1346/2000 vyplýva, že na správne fungovanie vnútorného trhu musia byť v oblasti konkurzov splnené tri základné predpoklady: po prvé, akt Spoločenstva zakotvujúci koordináciu opatrení týkajúcich sa majetku platobne neschopného dlžníka [12]; po druhé, efektívne fungovanie cezhraničných konkurzných konaní, [13] a napokon, zabránenie „dohadovaniu o súdnej príslušnosti [právomoci — *neoficiálny preklad*]", teda podnetom, ktoré by zúčastnené strany viedli k tomu, aby majetok alebo súdne konania prenášali z jedného členského štátu do druhého v snahe získať výhodnejšie právne postavenie [14].

18. Nariadenie č. 1346/2000 nemá za cieľ všeobecným a jediným spôsobom upraviť konkurzné konania, ale len príslušné právo, medzinárodnú právomoc na začatie takýchto konaní a ich uznávanie v iných členských štátoch.

19. Začína kapitolou obsahujúcou rôzne ustanovenia všeobecného charakteru o rozsahu vecnej platnosti (článok 1), určení súdnej právomoci (článok 3) a príslušnom práve v rôznych osobitných prípadoch (články 4 a 15). [15]

11 — Wiedemann, T.: „Visa, Asyl, Einwanderung", v Schwarze, J., (Coord.), EU-Kommentar, Baden-Baden, 2000, s. 842.

12 — Tretie odôvodnenie.

13 — Druhé odôvodnenie.

14 — Štvrté odôvodnenie.

15 — Predmetom týchto ustanovení sú: vecné práva tretích strán (článok 5); započítanie pohľadávok (článok 6); výhrada vlastníctva (článok 7); zmluvy týkajúce sa nehnuteľností (článok 8); platobné systémy a finančné trhy (článok 9); pracovné zmluvy (článok 10); účinky na registrované práva (článok 11); patenty a ochranná známka v rámci Spoločenstva (článok 12); škodlivé úkony (článok 13); ochrany tretích strán ako kupujúcich proti úkonom uskutočneným po začatí konkurzného konania (článok 14), ako aj účinky konkurzného konania na neuzavreté súdne procesy (článok 15).

20. Tá istá kapitola obsahuje aj definície pojmov, z ktorých sú niektoré pre zodpovedanie prejudiciálnej otázky veľmi dôležité, a to najmä definície uvedené v článku 2 písm. e) a f), ktorý hovorí:

„...

e) ‚rozsudok' v spojitosti so začatím konkurzného konania alebo vymenovaním likvidátora [správcu konkurznej podstaty — *neoficiálny preklad*] okrem iného znamená aj rozhodnutie akéhokoľvek splnomocneného súdu o začatí takéhoto konania alebo vymenovaní likvidátora [správcu konkurznej podstaty — *neoficiálny preklad*];

f) ‚čas začatia konania' znamená čas, kedy súdne rozhodnutie o začatí konania nadobudne účinnosť bez ohľadu na to, či ide o konečné rozhodnutie, alebo nie;

..."

21. Nosným pilierom systému je článok 3 ods. 1 prvá veta, podľa ktorého právomoc na začatie konkurzných konaní majú súdy členského štátu, na ktorého území sa nachádza centrum hlavných záujmov dlžníka.

22. Významným pre nájdenie odpovede na položenú otázku, ako aj na pochybnosti vo vzťahu k uplatneniu nariadenia je aj článok 4 ods. 1 a 2, podľa ktorého sa konkurzné konania a ich účinky riadia právom členského štátu, na ktorého území sa toto konanie začne.

23. Nemenej dôležitými sú aj pravidlá stanovené v kapitole II týkajúce sa uznávania konkurzných konaní v iných krajinách. Uvedená zásada je zakotvená v článku 16 ods. 1, podľa ktorého každé súdne rozhodnutie o začatí konkurzného konania vynesené súdom jedného členského štátu sa uznáva vo všetkých ostatných členských štátoch od chvíle, keď nadobudne účinnosť v štáte, v ktorom sa konanie začalo. Obsahom tejto kapitoly je aj niekoľko ustanovení o právomociach správcu konkurznej podstaty a ochranná doložka, ktorá umožňuje odmietnuť uplatnenie zásady upravenej v spomínanom článku 16 ods. 1, ak by bolo začatie konania v rozpore s verejným poriadkom. [16]

24. Kapitoly III a IV [17], už menej dôležité pre zodpovedanie predmetnej prejudiciálnej otázky, sa týkajú vedľajších konkurzných konaní, ktoré sa za určitých okolností začali v iných členských štátoch, a poskytovania informácií veriteľom a prihlasovania pohľadávok, ktoré považujú za vhodné.

16 — Článok 26 nariadenia č. 1346/2000.
17 — Články 27 až 38 a 39 až 42.

25. Článok 38 upravuje ochranné opatrenia nasledujúcim spôsobom:

„Ak súd členského štátu, ktorý má právomoc podľa článku 3 ods. 1, vymenuje predbežného správcu, aby zabezpečil ochranu majetku dlžníka, tento predbežný správca je oprávnený požiadať o akékoľvek opatrenia potrebné na zabezpečenie a ochranu majetku dlžníka umiestnených v inom členskom štáte, na základe práva tohto štátu a po dobu trvajúcu od podania žiadosti o začatie konkurzného konania až do vydania rozhodnutia o začatí tohto konania."

26. Napokon v kapitole V sú uvedené prechodné a záverečné ustanovenia. [18] Pokiaľ ide o otázku, ktorú položil Bundesgerichtshof, článok 43 prvá veta stanovuje, že nariadenie platí len pre konkurzné konania a obdobné konania začaté po tom, ako nadobudne účinnosť, teda v zmysle článku 47 po 31. máji 2002.

## III — Skutkový stav, spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

27. Pani Staubitzová-Schreiberová obchodovala vo Wülfrathe (Nemecko) s telekomunikačnými prístrojmi a príslušenstvom ako samostatná podnikateľka. Dňa 6. decembra 2001 podala na Amtsgericht Wuppertal návrh na začatie konkurzného konania, ktorého predmetom mal byť jej majetok.

28. Pre nedostatok majetku a majetkových práv na účely vytvorenia budúcej konkurznej podstaty však nedošlo k spísaniu majetku a príslušný súd rozhodujúci o tomto návrhu ho uznesením z 10. apríla 2002 zamietol.

29. Dlžníčka od 1. apríla 2002 s bydliskom v Španielsku, kde má v úmysle žiť a pracovať, podala odvolanie, v ktorom žiadala zrušenie tohto rozhodnutia a začatie predmetného konania.

30. Uznesením zo 14. augusta 2002 odvolací súd toto odvolanie zamietol pre neprípustnosť návrhu na začatie konania, keďže po presťahovaní pani Staubitzovej-Schreiberovej prešla v súlade s článkom 3 nariadenia č. 1346/2000 právomoc konať v predmetnej veci na španielske súdy.

31. V dovolaní proti tomuto rozhodnutiu žalobkyňa vo veci samej navrhuje Bundesge-

18 — Články 43 až 47.

richtshof, aby zrušil rozhodnutie a vrátil vec na odvolací súd, aby ten vo veci opätovne rozhodol.

34. Nekonalo sa žiadne pojednávanie, keďže strany tohto konania o prejudiciálnej otázke oň nepožiadali.

32. Keďže sa výklad článku 3 nariadenia č. 1346/2000 Bundesgerichtshof nezdal byť jednoznačný, rozhodol sa prerušiť konanie a obrátiť sa na Súdny dvor s nasledujúcou prejudiciálnou otázkou:

## V — Posúdenie prejudiciálnej otázky

A — *Úvodná otázka: použiteľnosť nariadenia na spor vo veci samej*

„Má súd členského štátu, na ktorý bol podaný návrh na začatie konkurzného konania, naďalej právomoc na začatie uvedeného konania, pokiaľ dlžník premiestni centrum svojich hlavných záujmov na územie iného členského štátu po podaní návrhu, ale pred začatím konania, alebo nadobúda právomoc súd tohto iného členského štátu?“

35. K podaniu návrhu na začatie konkurzného konania, ako aj k jeho namietanému zamietnutiu príslušným súdom pre nedostatok majetku v konkurznej podstate došlo ešte pred nadobudnutím účinnosti nariadenia. Vznikli tak pochybnosti, či možno na takýto prípad nariadenie použiť. Nebude preto zbytočné uviesť k tejto otázke niekoľko poznámok.

## IV — Konanie pred Súdnym dvorom

36. Vnútroštátny súd sa touto otázkou priamo nezaoberal, keď sa v druhom bode svojho rozhodnutia uspokojil len so stručným preskúmaním danej problematiky a kladnou odpoveďou.

33. Komisia Európskych spoločenstiev, ako aj nemecká a holandská vláda, predložili svoje písomné stanoviská v lehote stanovenej v článku 20 štatútu Súdneho dvora.

37. Bundesgerichtshof nepovažuje zamietnutie návrhu na začatie konkurzného konania a začatie tohto konania za to isté. Preto sa

konanie v súlade s vnútroštátnym konkurzným právom nezačalo pred nadobudnutím účinnosti nariadenia.

38. Nemecká vláda súhlasí so záverom najvyššieho súdu. Dodáva, že vzhľadom na podanie odvolania pani Staubitzovej-Schreiberovej sa vo veci naďalej konalo aj po 31. máji 2002. Keďže žalobkyňa vo veci samej navrhovala, aby súd nielen zrušil rozhodnutie, ktorým bol jej návrh zamietnutý, ale aj aby vyhovel návrhu na začatie konania, nemecká vláda je toho názoru, že vzhľadom na to, že sa o návrhu rozhodovalo aj po nadobudnutí účinnosti nariadenia, je potrebné spor vo veci samej rozhodnúť podľa uvedenej právnej úpravy Spoločenstva.

39. Komisia si článok 43 nariadenia č. 1346/2006 vykladá tak, že uplatniteľnosť nariadenia závisí od času začatia konania a nie sú pritom potrebné žiadne prechodné ustanovenia pre prípad, keď by sa konanie po podaní návrhu nezačalo. Podľa nej neexistencia takýchto ustanovení potvrdzuje predpoklad, že uvedené nariadenie sa na tieto prípady vzťahuje bez výnimky.

40. V predmetnej veci Komisia pripomína, že vzhľadom na to, že k 31. máju 2002 nedošlo v Nemecku ani v inom členskom štáte k prijatiu žiadneho rozhodnutia o začatí konania, je potrebné hľadať riešenie v nariadení.

41. Podľa ustálenej judikatúry konanie upravené v článku 234 ES je nástrojom spolupráce medzi Súdnym dvorom a vnútroštátnymi súdmi [19] vyžadujúcim dodržiavanie rozdelenia právomocí. V rámci tejto spolupráce jedine vnútroštátny sudca konajúci vo veci samej, ktorý pozná priamo skutkový stav veci a ktorý nesie zodpovednosť za súdne rozhodnutie, vie najlepšie posúdiť vo vzťahu k osobitostiam prejednávanej veci nevyhnutnosť rozhodnutia v prejudiciálnom konaní pre vydanie rozsudku vo veci samej, ako aj relevantnosť otázok, ktoré Súdnemu dvoru položil. [20] Súdnemu dvoru prináleží dať vnútroštátnemu súdu užitočnú odpoveď, ktorá mu umožní rozhodnúť v spore. [21]

42. Keďže sa rozhodnutie vnútroštátneho súdu odvoláva na článok 43 prvú vetu nariadenia č. 1346/2000 a keďže vyriešenie sporu vo veci samej bude závisieť od uplatnenia tohto ustanovenia, je potrebné sa týmto ustanovením [22] zaoberať.

43. Podľa článku 43 prvej vety sa nariadenie použije na konanie začaté po tom, ako

19 — Rozsudok zo 16. júla 1992, Lourenço Dias, C-343/90, Zb. s. I-4673, bod 14, ako aj z 18. marca 2004, Siemens a ARGE Telekom, C-314/01, Zb. s. I-2549, bod 33 a uvedená judikatúra.

20 — Rozsudky Lourenço Dias, už citovaný, bod 15; z 22. januára 2002, Canal Satélite Digital, C-390/99, Zb. s. I-607, bod 18; Siemens a ARGE Telekom, už citovaný, bod 34, a zo 7. októbra 2004, Sintesi, C-247/02, Zb. s. I-9215, bod 22.

21 — Rozsudky z 28. novembra 2000, Roquette Frères, C-88/99, Zb. s. I-10465, bod 18, a z 20. mája 2003, Ravil, C-469/00, Zb. s. I-5053, bod 27.

22 — Súdny dvor použil rovnakú metódu v rozsudku z 9. septembra 2003, Burbaud, (C-285/01, Zb. s. I-8219, bod 94).

nadobudne nariadenie účinnosť, keďže toto nariadenie okrem iného stanovuje aj zásadu zákazu retroaktivity [23].

44. Skutočnosť, že článok 2 písm. e) a f) nariadenia rozlišuje medzi „rozhodnutím" o začatí konkurzného konania a „časom začatia konania", svedčí o tom, že tieto dva pojmy nemožno zamieňať.

45. Prvá definícia sa obmedzuje na akt formálne prijatý v rámci konkurzného konania, zatiaľ čo predmetný článok v písmene f) odkazuje na čas, keď súdne rozhodnutie o začatí konania nadobudne účinnosť bez ohľadu na to, či ide, alebo nejde o „konečné" rozhodnutie.

46. Okrem toho v zmysle článku 4 nariadenia sa toto konanie a jeho účinky riadia právom členského štátu, na ktorého území sa toto konanie začne.

47. Je pravdou, ako to uvádza nemecká vláda, že súd vo veci samej nevyhlásil rozhodnutie, ktorým by návrhu vyhovel, a teda toto rozhodnutie ani nenadobudlo „účinnosť". Preto by sme sa mohli domnievať, že konanie nebolo začaté v deň, keď nariadenie nadobudlo účinnosť, čo by malo za následok uplatniteľnosť tohto nariadenia.

48. Pani Staubitzová-Schreiberová však vo svojom odvolaní navrhovala, aby súd nielen zrušil sporné rozhodnutie, ktorým bol jej návrh zamietnutý, ale aby jej návrhu tiež vyhovel. Vnútroštátny súd musí preto skúmať, či podľa nemeckého práva bolo takéto konanie v zmysle uvedeného pravidla začaté, a konkrétne, či začalo pred alebo po 31. máji 2002 vzhľadom na prípadnú spätnú účinnosť.

49. Toto riešenie je inak v súlade s literou a duchom nariadenia č. 1346/2000 [24], ktorý odkazuje na právomoc vnútroštátneho práva.

B — *O prejudiciálnej otázke*

50. Podľa nemeckej vlády sa priznaním právomoci v článku 3 nariadenia č. 1346/2000 na začatie konkurzného konania súdom členského štátu, na ktorého území sa nachádza centrum hlavných záujmov dlžníka, iba stanovujú základné podmienky

23 — Virgós Soriano, M., a Garcimartín Alférez, F. J., už citované, s. 37.

24 — Článok 2 písm. f) a článok 4.

na určenie medzinárodnej právomoci. Keďže toto ustanovenie sa nijak nezmieňuje o tom, kedy majú byť tieto podmienky splnené, ani o okolnostiach, ktoré majú za následok zmenu súdnej právomoci, nemecká vláda považuje za potrebné použiť pri výklade tohto ustanovenia teleologickú metódu.

51. Tvrdí, že jedným z primárnych cieľov nariadenia [25] je zabrániť „dohadovaniu o súdnej príslušnosti [právomoci — *neoficiálny preklad*]", teda aby dlžník nemal možnosť vyberať si vnútroštátne právo, ktoré je preň najvýhodnejšie. Navyše použitie kritéria centra hlavných záujmov dlžníka sa zakladá na predpoklade, že väčšina jeho veriteľov sa nachádza na tomto mieste a taktiež na hospodárnosti konania, pretože ak by okamih podania návrhu na začatie konania nebol rozhodujúci pre určenie právomoci, malo by to za následok problémy s dokazovaním a s tým spojené prieťahy. Veritelia však musia s určitosťou vedieť, kde sa nachádza toto centrum záujmov, aby ich postavenie nezáviselo od prípadného skúmania tejto otázky.

52. Napokon nemecká vláda uvádza, že všeobecná povaha konania umožňuje správcovi vymenovanému súdom vykonávať svoje právomoci v iných členských štátoch, v ktorých dlžník rovnako vlastní majetok, bez toho, aby tam musel začínať ďalšie konania.

25 — Nemecká vláda sa odvoláva na štvrté odôvodnenie nariadenia.

53. Holandská vláda súhlasí s názorom nemeckej vlády v tom, že súd, na ktorom bol podaný návrh na začatie konania, má naďalej právomoc tomuto návrhu vyhovieť, i keď dlžník medzitým premiestnil centrum svojich hlavných záujmov do iného členského štátu. Tvrdí, že možnosť prijať predbežné opatrenia na základe článku 38 nariadenia č. 1346/2000 tento záver potvrdzuje, keďže tak podľa tohto ustanovenia, ako aj podľa článku 3 je právomoc daná v závislosti od okolností v čase podania návrhu; inak by sa totiž dlžník mohol vyhýbať predbežným opatreniam tak, že by svojvoľne premiestňoval centrum svojich hlavných záujmov („dohadovanie o súdnej právomoci").

54. Holandská vláda však svoje stanovisko spresňuje tým, že uznáva, že v určitých prípadoch, z praktických dôvodov, nariadenie v záujme hospodárnosti umožňuje súdu, ktorý rozhoduje o návrhu, aby rozhodnutie o návrhu odložil alebo návrh zamietol, ak považuje za vhodnejšie, aby sa konanie začalo na mieste, kde sa dlžník premiestnil.

55. Komisia sa tiež prikláňa k názoru, že za daných okolností sporu vo veci samej je potrebné zachovať právomoc súdu, na ktorom bol návrh podaný. Uvádza, že tento záver podporuje gramatický, historický i teleologický výklad článku 6 nariadenia č. 1346/2000.

56. Podľa nej zásada *perpetuatio fori* napráva nevýhody „dohadovania o súdnej príslušnosti [právomoci — *neoficiálny preklad*]". Navyše použitie takejto taktiky je zložité, pretože predpokladá hlbokú znalosť výhod a nevýhod rôznych vnútroštátnych právnych úprav v oblasti konkurzného práva a vôľu premiestniť centrum hlavných záujmov do iného členského štátu.

57. Komisia však prikladá väčšiu váhu tvrdeniu, že vyššie uvedená zásada umožňuje nastoliť nevyhnutnú právnu istotu tak pre veriteľov, ako aj pre súdy. Veritelia tak môžu aspoň sčasti odhadnúť riziká v prípade platobnej neschopnosti svojho dlžníka a byť si istí, že po podaní návrhu nedôjde k zmene rozhodného práva; zároveň súdy nie sú povinné medzi podaním návrhu na začatie konania a vyhovením návrhu neustále overovať svoju právomoc.

58. Návrhom na začatie prejudiciálneho konania chce Bundesgerichtshof zistiť, či má súd, na ktorý bol podaný návrh na začatie konania, právomoc vyhlásiť platobnú neschopnosť v prípade, ak dlžník medzitým premiestnil centrum svojich hlavných záujmov do iného členského štátu.

59. Článok 3 nariadenia č. 1346/2000 určuje právomoc podľa miesta, kde sa nachádza „centrum hlavných záujmov dlžníka". Preto sú zvlášť dôležitými na jednej strane definícia tohto pojmu a na druhej strane čas, ktorý treba zohľadniť.

a) Centrum hlavných záujmov dlžníka

60. Na tomto mieste sa žiada zdôrazniť autonómny charakter tohto pojmu v práve Spoločenstva, vďaka ktorému má jednotný a od vnútroštátnych právnych poriadkov nezávislý význam.[26] V celom spoločenstve sa preto uplatňuje len jediná definícia.[27]

61. Samotný článok 3 ods. 1 druhá veta nariadenia č. 1346/2000 zavádza pre obchodné spoločnosti a právnické osoby vyvrátiteľnú domnienku *(iuris tantum)*, podľa ktorej je centrum totožné so sídlom.

26 — Virgós Soriano, M., a Garcimartín Alférez, F. J., už citované, s. 45.

27 — Rozsudok z 18. novembra 2004, Temco Europe (C-284/03, Zb. s. I-11235, bod 16 a uvedená judikatúra); v súvislosti s Bruselským dohovorom, bližším k predmetu prejudiciálnej otázky, pozri rozsudky z 20. marca 1997, Farrell (C-295/95, Zb. s. I-1683, body 12 a 13, ako aj uvedená judikatúra), a z 15. mája 2003, Préservatrice Foncière TIARD (C-266/01, Zb. s. I-4867, bod 20 a uvedená judikatúra).

V prípade pani Staubitzovej-Schreiberovej však ide o fyzickú osobu, ktorá podnikala v obchode bez toho, aby jej činnosť zastrešovala nejaká forma obchodnej spoločnosti.

62. Nariadenie č. 1346/2000 sa o takomto prípade nijako nezmieňuje. Jeho trináste odôvodnenie naznačuje, že podľa predmetnej definície ide o miesto, kde dlžník pravidelne spravuje svoje záujmy, a ktoré by teda tretie strany mali dokázať lokalizovať. Tým pádom sa za centrum hlavných záujmov u fyzickej osoby podnikateľa považuje miesto podnikania a u ostatných fyzických osôb trvalé bydlisko. [28]

63. Treba tiež poznamenať, že možnosť začať vedľajšie konania v iných členských štátoch súčasne s hlavným konaním závisí v súlade so sedemnástym odôvodnením uvedeného nariadenia od toho, či má dlžník v týchto členských štátoch podnik, pričom účinky vedľajších konaní sa podľa článku 27 obmedzujú len na majetok dlžníka nachádzajúci sa na území týchto štátov.

64. Z predchádzajúcich úvah vyplýva, že medzi majetkom dlžníka slúžiacim na podnikanie a miestom konania musí existovať určitá väzba, čo je pre veriteľov najlepšia záruka, pretože im umožňuje odhadnúť právne riziká vyplývajúce z platobnej neschopnosti. [29] Podľa doktríny majú z toho dôvodu v prípade podnikateľa (napríklad živnostníka alebo obchodníka) s bydliskom v jednom členskom štáte, ktorý spravuje svoje záujmy z centra nachádzajúceho sa v druhom štáte, za predpokladu, že konkurzné konanie vyplýva z jeho podnikateľských aktivít, právomoc konať súdy toho druhého štátu. [30]

65. Navyše definícia pojmu „podnik" uvedená v článku 2 písm. h) nariadenia [31] vylučuje, aby na začatie konkurzného konania v danom štáte postačovala skutočnosť, že sa tam nachádza nejaký majetok. [32]

66. V spore vo veci samej je vzhľadom na krátkosť obdobia, ktoré uplynulo medzi podaním návrhu na začatie konania a presťahovaním sa pani Staubitzovej-Schreiberovej do Španielska, málo pravdepodobné, že by sa jej majetok v tejto krajine natoľko zväčšil, aby mohol byť v zmysle vyššie uvedeného označený za „podnik".

28 — Správa Virgós/Schmit, bod 75.

29 — Tamže.

30 — Moss, G., Fletcher, I., a Isaacs, S.: „The EC regulation on insolvency proceedings: a commentary and annotated guide", *Oxford University Press*, Oxford, 2002, s. 169.

31 — V zmysle tohto ustanovenia sa za podnik považuje „akákoľvek prevádzka, v ktorej dlžník vykonáva nie prechodnú hospodársku činnosť s použitím ľudských zdrojov a tovarov".

32 — Správa Virgós/Schmit, bod 70.

67. Preto odpoveď na položenú prejudiciálnu otázku má smerovať k tomu, že na určenie skutočného centra záujmov dlžníka je príslušný súd, ktorý otázku položil, a to na základe informácií, ktoré má k dispozícii, bez toho, aby už predtým bolo nevyhnutné skúmať otázku, či môže tento súd vyhlásiť, že nemá právomoc konať alebo zamietnuť návrh v súlade s vnútroštátnym právom, ako to naznačuje holandská vláda, keďže vnútroštátny súd túto problematiku nenastolil.

b) Čas dôležitý pre určenie centra hlavných záujmov

68. Komisia zdôrazňuje, že článok 3 ods. 1 prvá veta nariadenia č. 1346/2000 neodkazuje na „čas začatia konania" s cieľom určiť centrum hlavných záujmov dlžníka, zatiaľ čo sa tento pojem, ktorého definícia je, ako už bolo povedané, uvedená v článku 2, viackrát objavuje ako podmienka na uplatnenie nariadenia [33]. To prinajmenšom naznačuje, že zákonodarca Spoločenstva neviaže určenie centra hlavných záujmov na túto skutočnosť, hoci neponúka iné riešenie.

33 — Články 5 a 7, ods. 1 a 2 spomínaného nariadenia.

69. Dve závažné tvrdenia napovedajú, že toto určenie musí závisieť od návrhu na začatie konania. Prvé sa týka proklamovaného cieľa zabrániť „dohadovaniu o súdnej právomoci"; druhý zas právomoci súdu, ktorý o návrhu rozhoduje, prijať predbežné opatrenia.

i) Proti „dohadovaniu o súdnej právomoci"

70. Na škodu tejto diskusie nebude niekoľko stručných poznámok v súvislosti s pojmom „dohadovanie o súdnej právomoci", ktorému v jeho anglickom znení *(„forum shopping")* pripisujú právnici vo všeobecnosti pejoratívny význam.

71. Ak „dohadovanie o súdnej právomoci" znamená, že navrhovateľ hľadá medzinárodnú právomoc, ktorá bude pre jeho návrhy najvýhodnejšia [34], potom niet pochýb o tom, že by sa tento jav mal pri právnej nejednotnosti rôznych systémov medzinárodného súkromného práva akceptovať ako prirodzený dôsledok, proti ktorému nemožno namietať. [35]

34 — Checa Martínez, M.: „Fundamentos y límites del forum shopping: modelos europeo y angloamericano", *Rivista di diritto internazionale privato e processuale*, 1998, č. 3, s. 521.

35 — Juenger, F. K.: „What's wrong with forum shopping?", *Sidney Law Review*, 1994, s. 5 a nasl., najmä s. 12 a 13.

72. Takto sa spor presúva na miesto, ktoré je preň z hmotnoprávnych a procesnoprávnych dôvodov najvhodnejšie. „Dohadovanie o súdnej právomoci" predstavuje len optimalizáciu procesnoprávnych možností, ktorá je výsledkom stretu právomocí, čo nie je nijak protizákonné [36].

73. Ak však v dôsledku takéhoto postupu neodôvodnene vzniká medzi stranami sporu nerovnosť pri ochrane ich záujmov, je tento postup odsúdeniahodný a jeho potlačenie je oprávneným cieľom právnej úpravy.

74. Zákonodarca Spoločenstva to v tomto zmysle premietol do úpravy konkurzných a iných obdobných konaní, o čom svedčí štvrté odôvodnenie nariadenia č. 1346/2000, v ktorom priznáva úmysel zabrániť podnetom, ktoré by účastníkov konania viedli k tomu, aby majetok alebo súdne konania prenášali z jedného členského štátu do druhého v snahe získať výhodnejšie právne postavenie, pričom v zátvorke dopĺňa pojem „dohadovanie o súdnej príslušnosti [právomoci — *neoficiálny preklad*]".

75. Táto základná zásada nariadenia č. 1346/2000 by totiž úplne stratila svoj význam, ak by dlžník mohol premiestniť centrum svojich hlavných záujmov do iného členského štátu v čase medzi podaním návrhu na vyhlásenie konkurzu a vyhlásením konkurzu. Takýto výklad je v rozpore s účinným fungovaním cezhraničných konkurzných konaní, ktoré je v zmysle druhého odôvodnenia nariadenia jeho cieľom, pretože by to nútilo veriteľov nasledovať dlžníka tam, kde by dlžník považoval za vhodné sa viac-menej definitívne usadiť, v dôsledku čoho by veritelia prišli o potrebnú právnu istotu.

76. Navyše, ako to vo svojom stanovisku uvádza Komisia, takéto konanie by viedlo k tomu, že by súdy museli aj bez návrhu overovať svoju právomoc na každom mieste, kde by sa dlžník [37] usadil, čo je nezlučiteľné so zásadou efektívnej správy súdnictva.

77. V každom prípade však úkony v konaní vo veci samej nie sú prejavom „dohadovania o súdnej príslušnosti [právomoci — *neoficiálny preklad*]", keďže pani Staubitzová-Schreiberová sa sama dožaduje právomoci súdu, na ktorom podala návrh na vyhlásenie konkurzu. Dôvody jej postupu treba hľadať v osobitostiach nemeckého konkurzného práva známeho pod názvom „Restschuldbefreiung", v zmysle ktorých sa dlžník na základe svojho likvidačného zostatku zbaví

36 — Siehr, K.: „Forum Shopping im internationalen Rechtsverkehr", ZfRV, 1984, s. 133 a nasl.; Schack, H.: „Internationales Zivilverfahrensrecht", 2. vydanie, Mníchov, 1996, s. 86 a 87.

37 — Správa Virgós/Schmit, bod 79.

všetkých svojich neuhradených dlhov [38]; inštitút, ktorý ostatné vnútroštátne systémy v Európe nepoznajú [39].

ii) Právomoc prijať ochranné opatrenia

78. Ako som už skôr spomínal, článok 38 nariadenia č. 1346/2000 dáva predbežnému správcovi právomoc požiadať o akékoľvek opatrenia potrebné na zabezpečenie a ochranu majetku dlžníka umiestneného v inom členskom štáte, na základe práva tohto štátu a po dobu trvajúcu od podania návrhu na začatie konkurzného konania až do vydania rozhodnutia o začatí tohto konania. Šestnáste odôvodnenie zdôrazňuje dôležitosť takéhoto druhu rozhodnutí pre efektívnosť konkurzného konania.

79. Toto ustanovenie má za cieľ umožniť prijatie potrebných opatrení s cieľom zabezpečiť celistvosť podstaty pred začatím konania. [40] Doktrína skúma, za akých podmienok môže tento správca konať v ostatných krajinách, najmä či sa na konanie správcu vyžaduje splnenie podmienok potrebných na začatie vedľajšieho konania, teda aby mal dlžník v týchto ostatných krajinách podnik. [41] Hoci vo všeobecnosti má táto otázka v praxi svoje opodstatnenie, neplatí to pre tento prípad. Nie je preto nevyhnutné sa ňou zaoberať.

80. Naproti tomu treba poukázať na význam právomocí, ktoré predbežnému správcovi dáva vo svojom článku 38 nariadenie č. 1346/2000. Široký rozsah oprávnení vyplýva z formulácie tohto ustanovenia, ktoré umožňuje správcovi prijať „akékoľvek opatrenia potrebné na zabezpečenie a ochranu".

81. Prijatie týchto opatrení podľa toho istého článku v súlade s vnútroštátnym právom členského štátu, kde sa majú uskutočniť, predpokladá ich uznanie, ktoré je v súlade s článkom 25 ods. 1 prvý pododsek takmer automatické, a potvrdzuje vôľu zákonodarcu Spoločenstva urýchliť cezhraničné konkurzné konania v zmysle druhého odôvodnenia.

38 — V skutočnosti nejde ani tak doslova o zbavenie sa dlhov, ale skôr o pozastavenie exekúcie pohľadávok nekrytých po skončení konkurzu, ktoré závisí od dobrého správania dlžníka po dobu šiestich rokov od priznania tohto právneho inštitútu. Pape, G., a Uhlenbruck, W.: „Insolvenzrecht", Mníchov, 2002, s. 689 a nasl.

39 — Carrasco Perera, A., výslovne poukazuje na jeho neuznávanie v španielskom práve „¿Por qué quiebran los consumidores?", v *Actualidad jurídica Aranzadi*, ročník XV, č. 669, zo 14. mája 2005, s. 3.

40 — Duursma-Kepplinger, H.-C., Duursma, D., a Chalupsky, E.: „Europäische Insolvenzverordnung-Kommentar", Viedeň, 2002, s. 558; Moos, G., Fletcher, I., a Isaacs, S., už citované, s. 228.

41 — Tento predpoklad podporuje: správa Virgós/Schmit, bod 262, a Duursma-Kepplinger, H.-C., Duursma, D., a Chalupsky, E., už citované, s. 560. Proti nemu: Moss, G., Fletcher, I., a Isaacs, S., už citované, s. 229, podľa ktorých môže byť právomoc predbežného správcu vykonávaná aj vo vzťahu k bežnému majetku bez toho, aby museli tvoriť podnik v zmysle nariadenia č. 1346/2000.

82. V tejto súvislosti, ak by sa premiestnenie centra hlavných záujmov dlžníka v čase medzi podaním návrhu na začatie konania a začatím konania považovalo za prípustné, úplne by to podkopalo základy hospodárnosti nariadenia, pretože by to napokon, obrazne povedané, nútilo veriteľov a súdy neustále nasledovať platobne neschopných dlžníkov v bludnom kruhu návrhov na vyhlásenie konkurzu a premiestňovania centra hlavných záujmov bez nádeje nájsť bezpečný prístav, osud viac slušiaci legende o bludnom Holanďanovi než serióznemu uplatneniu nariadenia o konkurzných konaniach.

83. Z vyššie uvedených skutočností vyplýva, že premiestnením centra hlavných záujmov platobne neschopného dlžníka v čase medzi podaním návrhu a vyhlásením konkurzu sa nemení právomoc súdu, na ktorom bol podaný návrh na vyhlásenie konkurzu.

## VI — Návrh

84. So zreteľom na vyššie uvedené úvahy navrhujem Súdnemu dvoru, aby na otázku Bundesgerichtshof odpovedal takto:

Súd členského štátu, na ktorého území sa nachádza centrum hlavných záujmov dlžníka v čase podania návrhu na začatie konkurzného konania dlžníkom, má naďalej právomoc na začatie uvedeného konania, pokiaľ uvedený dlžník premiestni centrum svojich hlavných záujmov na územie iného členského štátu po podaní návrhu, ale pred rozhodnutím o začatí konania.